

HATÉKONY SZANKCIÓK A NEMEK KÖZÖTTI EGYENLŐSÉGRE VONATKOZÓ UNIÓS JOGBAN

Farkas Lilla, 2022. szeptember 9.
Farkas.lilla@tatk.elte.hu

Finanszírozva az Európai Bizottság 2014–2020-as
időszakra vonatkozó „Jogok, egyenlőség és polgárság
programjának” keretében

1

Gyakorlati, alulról felfelé irányuló értékelés, a magyar jogra és gyakorlatra helyezve a hangsúlyt

Mikor alkalmazzák a
törvényt a nemi
megkülönböztetés
ellen?

Mit kell tenniük a
bíráknak az
igazságszolgáltatás
oz való hozzáférés
biztosítása
érdekében?

Nők, férfiak,
transz

Szankciók

Bíróság

Mit akarnak elérni
a felperesek?

2

- Kulcsfontosságú dilemmák:
 - A megkülönböztetés az előítéletekbe és a társadalom által képviselt sztereotípiákra épül, és a jogi eszközök nem tűnnek hatékonyak ezek leküzdésére.
 - A megkülönböztetés strukturális és intézményi jellegű, de az eljárások általában egyedi esetekre és felperesekre összpontosítanak.
 - A jog nem rendelkezik a diszkrimináció megismétlődésének megakadályozására szolgáló hatékony eszközökkel
- Felmerülő kérdések:
 - a nem vagyoni kártérítés megléte/összege,
 - elrettentés,
 - hogyan lehet elkerülni a lefelé nivellálódást
- Mit akarnak elérni a felperesek?
 - Egyéni célok: a jogsértés elismerése, bocsánatkérés, kártérítés,
 - Strukturális változás: a munkagyakorlatok (nem) megváltoztatása (NB: a férfi felperesek rendre ellenzik a megerősítő intézkedéseket), elrettentés a jövőbeli helytelen cselekedetektől.

2022. 08. 26.

Találkozott-e nehézségekkel a nemi megkülönböztetés szankcionálása során?

Mennyire felel meg az Ön nemzeti joga és gyakorlata a szankciókra és jogorvoslatokra vonatkozó uniós követelményeknek?

Teljes mértékben, nagymértékben, részben, egyáltalán nem?

Mik ezek a követelmények?

3

- "A hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciók alkalmazása érdekében a kérelmezőknek jobb, ha az ügyet bíróság elé terjeszti (az egyenlőségre szakosodott hatóságnál folytatott eljárás helyett vagy után). A magyar antidiszkriminációs jogszabályok meglehetősen nehézkessé és időigényessé teszik a nők számára, hogy az egyenlő bánásmódról szóló törvény alapján hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat kérjenek (kivéve (1) a pénzbírságot (140 EUR-tól 16 700 EUR-ig); és (2) a határozat közzétételét).""
- "Úgy tűnik, hogy sok munkáltató megdönthetetlen gyakorlata, hogy elbocsátja a terhes nőket, amint a próbaidő alatt a munkáltató tudomására jut a terhesség. A munkáltatók gyakran megpróbálják kihasználni, hogy a Munka Törvénykönyve nem kötelezi őket arra, hogy a próbaidő alatti elbocsátást megindokolják. A nemzeti bíróságok és az egyenlőségre szakosodott hatóság közelmúltbeli ítélkezési gyakorlata azonban rámutat arra, hogy az elbocsátás indoka soha nem lehet diszkriminatív jellegű ellenére, hogy a próbaidő alatti elbocsátást nem kötelező indokolni." Ez az EU megkülönböztetésellenes jogának tulajdonítható pozitív változást jelzi.

2022. 08. 26.

Mikor alkalmazzák a nemi diszkrimináció elleni normákat Magyarországon?

1. Egyenlő bérezéssel kapcsolatos ügyek
2. Elbocsátás terhesség miatt a próbaidő alatt
3. Zaklatás
4. Családon belüli erőszak

4

- Nagy nyilvánosságot kapó zaklatási ügyek
- Gyűlöletbeszéd/bűncselekmények
- A foglalkozási szegregáció elleni kihívások
- A férfiak által a nőket előnyben részesítő megerősítő intézkedésekkel szemben benyújtott kifogások, mint pl. a Test Achats
- Transzneműek ügyei, amelyek a nemre mint védett tulajdonságra hivatkoznak - a védett tulajdonságok listája szélesebb, mint az uniós jogban, de ha előzetes döntéshozatalra utalásra kerül sor, figyelembe kell venni, hogy az uniós jogban a szabályozás eltérő a nem és a szexuális irányultság esetében.
- A 2010-es évek elején folyamatosan nőtt azon panaszok száma, amelyekben a felpereske nem nevesítették a védett tulajdonságot vagy "bármely más tulajdonságot, jelöltek meg: azonosítani kell, hogy a nemre hivatkoznak-e, vagy csupán a bizonyítási teher megfordítása miatt hivatkoznak a diszkriminációt tiltó rendelkezésre.

2022. 08. 26.

Mikor nem alkalmazzák a nemi diszkrimináció ellen normákat Magyarországon?

A szakszervezetek, civil szervezetek, hatóságok (pl. fogyasztóvédelem, egyenlőségre szakosodott szerv) szerepe:

A szakszervezetek nem támogatják a nagyszabású egyenlő bérezési ügyeket (mint például a Danfoss, Enderby).

Kevés fogyasztói panasz van más országokhoz (például Csehországhoz) képest.

5

The screenshot shows the website www.equalitylaw.eu/country/hungary. The main header includes navigation links: 'Developments', 'Publications', 'Countries', 'Seminars', 'About us', and 'Links'. A search bar is located on the right. Below the header, the title 'EUROPEAN EQUALITY LAW NETWORK' is displayed, followed by the subtitle 'European network of legal experts in gender equality and non-discrimination'. A table lists documents with columns for 'Title', 'Author', and 'Email'. The first document is 'Equal... tion law' by András Kádár (andras.k.kadar@gmail.com). The second is '... / law' by Lídia Hermína Balogh (lidia.balogh@gmail.com). A 'Filter these documents' button is visible. Below the table, there are sections for 'Developments' and 'Country reports'. The 'Country reports' section features a link for 'Hungary - Country report non-discrimination 2021 (1,881 KB)' with a brief description: 'Transposition and implementation at national level of Council Directive 2000/43 and 2000/78 - State of affairs 1 January 2021'.

Az EU jognak való megfelelés a szankciók tekintetében

1. A jogszabályok nagyrészt megfelelnek az uniós előírásoknak, vagy túlmutatnak azokon: polgári/ munkaügyi, büntetőjogi és közigazgatási szankciók.
2. A kártérítés/bírság mértéke, valamint a strukturális/ intézményi változtatásokat megkövetelő szankciók tekintetében javul a bírósági és közigazgatási gyakorlat.

6

- Munka törvénykönyve 12. § (1): A munkaviszonyban kapcsolatban, mint például a munka díjazása, be kell tartani az egyenlő bánásmód elvét. E követelmény megsértése következményeinek orvoslása nem eredményezheti más munkavállalók jogainak megsértését vagy sérelmét.
- Polgári törvénykönyv 2:51 (1) a) a diszkrimináció megállapítása, b) a diszkrimináció megszüntetésére és jövőbeni megelőzésére való kötelezés; c) nyilvános jóvátétel; d) a diszkrimináció megszüntetése és in integrum restitutio; e) a diszkriminációval szerzett vagyoni érték átadása.
- Ptk. 2:52. (1) A hátrányosan megkülönböztetett személy az elszenvedett nem vagyoni kárért sérelemdíjat követelhet. (2) A kártérítésre vonatkozó rendelkezéseket azzal a különbséggel kell alkalmazni, hogy a jogosultnak a diszkrimináció bekövetkezésén túlmenően nem kell további kárt bizonyítania. (3) A sérelemdíjat egy összegben kell megállapítani, figyelembe véve a hátrányos megkülönböztetés súlyát, azt, hogy azt egy vagy több alkalommal követték-e el, a felelősség mértékét, a károsultra és környezetére gyakorolt hatását.

2022. 08. 26.

A magyar jogy túlmutat az uniós jogon

1. Munka törvénykönyve: tilos a kedvezőbb elbánásban részesülő csoport bérének csökkentése.
2. Polgári törvénykönyv: a sérelemdíj részletes szabályozása, egyéb szankciók széles skálája, mint például a jogsértés megszüntetése, bocsánatkérés.
3. Egyenlő bánásmódról szóló törvény (17/A. cikk): az egyenlőségre szakosodott szerv a Polgári Törvénykönyvben foglaltakhoz hasonló, széles körű szankcionálási jogkörrel rendelkezik + bírság.

7

- Munka törvénykönyve 82. § (1): A munkáltató köteles kártérítést fizetni a munkaviszony jogellenes megszüntetéséből eredő károkért. (2) A munkavállalónak a munkaviszonyból származó jövedelemkiesésért fizetendő kártérítés nem haladhatja meg a tizenkét havi távolléti díjat.
- Régi Polgári Törvénykönyv 84. § "ha a kártérítés összege nem elegendő a jogsértő magatartás súlyának enyhítésére, a bíróság jogosult a személyiségi jogokat megsértő személyt közcélokra fordítandó pénzbírság megfizetésére is kötelezni.". Ezt a pénzbírságot az államnak kellett megfizetni. Számos közérdekű perben szabtak ki a bíróságok közérdekű bírságot.
- A gyöngyöspatai ügyben hozott ítéletet követően 2020-ban módosították a nemzeti köznevelési törvényt. Az 59. § (4) bekezdése mostantól így szól: "Ha a nevelési-oktatási intézmény a tanuló oktatással kapcsolatos személyiségi jogait sérti, a Polgári Törvénykönyvnek a személyiségi jogi kártérítésre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni azzal az eltéréssel, **hogy a kártérítést a bíróság oktatási vagy képzési szolgáltatás formájában ítéli meg.** A bíróság által nyújtott oktatási vagy képzési szolgáltatásokat a jogsértő nyújthatja vagy megvásárolhatja." E módosítás miatt szerződésszegési eljárást indított az Európai Bizottság

2022. 08. 26.

Az EU jognak való meg nem felelés

1. Korlátozott kártérítés diszkriminatív elbocsátás esetén
2. Nincs kártérítés a reprezentatív felperesek számára
3. Regresszió az átültetés óta:
A, közérdekű bírság a 2013. évi Polgári Törvénykönyv értelmében már nem alkalmazható
B, nincs kártérítés az oktatásban történő megkülönböztetésért
C, az egyenlőségi szerv függetlensége és teljesítménye romlik

8

- CFREU 47. cikk: Mindenkinek joga van ahhoz, hogy bíróság előtti hatékony jogorvoslatot kérjen... Mindenkinek joga van ahhoz, hogy független és pártatlan bíróság ésszerű időn belül tisztességes és nyilvános tárgyalást tartson ... Mindenkinek lehetősége van arra, hogy tanácsot, védelmet és képviselőt kapjon. Jogi segítségnyújtást kell biztosítani azok számára, akik nem rendelkeznek elegendő forrással, amennyiben ez a segítség szükséges az igazságszolgáltatáshoz való hatékony hozzáférés biztosításához.
- EUMSZ 157. cikk - egyenlő bérezés és megerősítő intézkedések, de nincs rendelkezés a jogorvoslatokról
- 2004/113/EK irányelv - a nemek közötti egyenlőség az áruk és szolgáltatások tekintetében, 8-11. cikk
- 2006/54/EK irányelv (átdolgozás) - az egyenlő bánásmódról szóló irányelv 17-20. és 25. cikke (a szankciók kártérítés kifizetését is magukban foglalhatják).

2022. 08. 26.

Alapelvek, vonatkozó uniós elsődleges és másodlagos jog

Alapelvek:

- hatékonyság,
- arányosság,
- visszatartó erő

9

- 2006/54/EK irányelv 18. cikk A tagállamok ... intézkedéseket vezetnek be ... annak érdekében, hogy a nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetés következtében sérelmet szenvedett személy által elszenvedett veszteségek és károk tekintetében a tagállamok által meghatározott módon, visszatartó erejű és az elszenvedett kárral arányos módon valós és hatékony kártérítést vagy jóvátételt biztosítsanak. Az ilyen kártérítés vagy jóvátétel nem korlátozható előzetes felső határ megállapításával, kivéve azokat az eseteket, amikor a munkáltató bizonyítani tudja, hogy az ezen irányelv értelmében vett megkülönböztetés következtében a kérelmezőt ért egyetlen kár az, hogy elutasították az álláspályázatának figyelembevételét.
- Marshall II (C-271/91): a pénzügyi kártérítés felső határának meghatározása [...] nem jelentheti az irányelv megfelelő végrehajtását, mivel a kártérítés összegét eleve olyan szintre korlátozza, amely nem feltétlenül áll összhangban azzal a követelménnyel, hogy megfelelő kártérítés révén valódi esélyegyenlőséget kell biztosítani....
- Draehmpaehl, C-180/95: A háromhavi fizetés felső határa nem megfelelő, ha a pályázó volt a legjobban képzett. Megfelelő lehet, ha a kérelmező megkülönböztetés nélkül sem kapott volna munkát.

2022. 08. 26.

Felmerülő kérdések, uniós jog és joggyakorlat

A kártérítés felső határa
vagy korlátja

10

- Ha a nemi megkülönböztetés megállapításra került, a jogorvoslat vezethet-e a bérezés csökkenéséhez?
- Jogosult-e a hátrányos megkülönböztetést elszenvedő arra, hogy előnyösebb bánásmódban részesüljön?
- - Jonkman (2006), az egyenlő bérezéssel kapcsolatos ügy:
- - Nivellálás, ha a bér összegét meghatározó kritériumok nem változtak, azaz a megkülönböztetett személy(ek)nek több bért kell adni.
- - Ha a feltételek megváltoztak, bármelyik irány lehetséges: magasabb/alacsonyabb fizetés minden munkavállalónak.

2022. 08. 26.

Felmerülő kérdések, uniós jog és joggyakorlat

Bércsökkenés: nem feltétlenül tilos

11

- Feryn C-54/07
- A konkrét esetben (faji alapon diszkriminatív álláshirdetés) nincs a jogsértéssel érintett konkrét felperes, mégis szankciókat kell kiszabni.
- Ferynre lehet hivatkozni a reprezentatív felperesek kártérítésének megítélése, de a jogsértés megszüntetése esetén is.
- A szankcióknak hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük akkor is, ha nincs konkrét áldozat.
- Javaslatok a megfelelő szankciókra:
- - a bíróság által a megkülönböztetés megállapítása, megfelelő szintű nyilvánosság biztosításával együtt, amelynek költségeit az alperes viseli
- - Jogsértő magatartást tiltó végzés - szükség esetén pénzbírsággal együtt
- - Az eljárást indító (esélyegyenlőségi/közigazgatási) szervnek okozott kár

2022. 08. 26.

Felmerülő kérdések, uniós jog és joggyakorlat

A nem vagyoni kártérítések elérhetősége/összege - az EU valamennyi megkülönböztetésellenes irányelve tartalmaz egy rendelkezést a szankciókról és jogorvoslatokról, amelyek előírják, hogy a szankciók közé tartozhat a kártérítés.

12

- A kérelmezőtől nem követelhető meg a vétkesség bizonyítása a megkülönböztetés szankcionálásához Decker C-177/88: Ha a jogsértésért való felelősséget a vétkesség bizonyításától vagy a mentességi ok hiányának hiányától teszük függővé, akkor ezen elvek gyakorlati hatása jelentősen gyengülne.
- Arányosság ACCEPT C 81/12: a megkülönböztetés megállapítása nem elegendő.
- Arjona Camacho, C-407/14 (3 000 EUR vagyoni kár) A tagállamoknak meg kell hozniuk a tényleges és hatékony kártérítés vagy jóvátétel biztosításához szükséges intézkedéseket. **A visszatartó hatás nem feltétlenül jelenti azt, hogy büntető jellegű kártérítést kell előírni.** Büntető jellegű kártérítés akkor lehetséges, ha a fogalom a nemzeti jogrendszer részét képezi.

2022. 08. 26.

Néhány hasznos támpont az ítélezési gyakorlatból

A hátrányos megkülönböztetés szankcionálásához nem szükséges a vétkesség bizonyítása

A szankciók nem lehetnek pusztán szimbolikusak

Büntető kártérítés vagy más (a nemzeti jogi környezetben megszokott) eszköz a szankciók visszatartó erejének fokozására.

- Kártérítés a megkülönböztetés megállapítása nélkül? Braathens Regional Aviation AB, C-30/19
- A légitársaság által arabnak és/vagy muzulmánként vélt személyekre vonatkozó kiegészítő biztonsági ellenőrzés A légitársaság kész volt kártérítést fizetni, de nem ismerte el a megkülönböztetés semmilyen formáját.
- A személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló, 2000. június 29-i 2000/43/EK tanácsi irányelv 7. és 15. cikkét az Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikkének fényében úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely megakadályozza, hogy az ezen irányelv által tiltott hátrányos megkülönböztetés állítása alapján kártérítés iránti keresetet előterjesztő bíróság megvizsgálja az e hátrányos megkülönböztetés fennállásának megállapítására irányuló keresetet, ha az alperes anélkül vállalja a követelt kártérítés megfizetését, hogy elismeri e hátrányos megkülönböztetés fennállását. A magánszemélyek közötti jogvitában eljáró nemzeti bíróság feladata, hogy saját hatáskörében biztosítsa a peres felek számára az Alapjogi Charta 47. cikkéből eredő bírói védelmet, szükség esetén a nemzeti jog bármely ellentétes rendelkezésének mellőzésével.

2022. 08. 26.

Lehet-e ítéletet hozni a megkülönböztetés megállapítása nélkül?

Nem, először meg kell állapítani a jogalapot, majd elrendelni a szankciót.

- Az uniós jog nem követeli meg a nemzeti rendszerektől, hogy új jogorvoslati lehetőségeket biztosítsanak, de el kell érni az uniós és a nemzeti jog által biztosított jogorvoslatok egyenértékűségét, valamint az uniós jogból eredő jogok gyakorlati alkalmazhatóságát.
- Az EUB a jogorvoslat hatékonyságát a nemi megkülönböztetéssel kapcsolatos ügyekben kiemelkedő fontosságúnak tartja. A nemzeti bíróságoknak figyelmen kívül kellett hagyniuk a hatályos jogszabályokat (mind az anyagi, mind az eljárási rendelkezéseket), amelyek korlátozták a felperesi követelés érvényesítésének lehetőségét. Ez vonatkozott a jogalap nélküli gazdagodás elvére a Cotter-ügyben, a kártérítés felső határára a Marshall II. ügyben, valamint a jogorvoslati határidőre az Emmott-ügyben.
- Craig és De Búrca: az uralkodó doktrína szerint az EUB elvárja a nemzeti bíróságoktól, hogy az ügyre vonatkozó korlátozó nemzeti jogi szabályt az arányosság szempontjából elemezzék, és szükség esetén hagyják figyelmen kívül az ilyen rendelkezéseket, ha ez az uniós jog érvényesülése miatt szükséges.

2022. 08. 26.

Mit tehetnek a bírák az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása érdekében?

A nemzeti jog értelmezése az uniós jog fényében

A nemzeti jog alkalmazásának mellőzése

Előzetes kérdés v egyedi alkotmányossági normakontroll kezdeményezése a szankciókkal kapcsolatban

Melyik eszközt érdemes használni?

1. A diszkriminatív elbocsátásért járó kártérítés felső határa - értelmezés, előzetes kérdés
2. Nem jár kártérítés a közérdekű felperesnek - értelmezés, előzetes kérdés
3. Regresszió az átültetés óta:
 - A, közérdekű bírság a 2013. évi Polgári Törvénykönyv értelmében már nem alkalmazható - előzetes kérdés
 - B, nincs kártérítés az oktatásban történő diszkriminációért - a közoktatási törvény alkalmazásának mellőzése és a Ptk. szerinti döntés, vagy előzetes kérdés, pl. a női/transz tanulók elleni zaklatás esetén.
 - C, az egyenlőségi testület függetlensége és teljesítménye romlik - az eljárások hossza, a döntések minőségének romlása, kevesebb diszkriminációs megállapítás, a legtöbb esetben a jogorvoslati eljárás keretében kezelhető.

2022. 08. 26.

Kihívások magyar bírák számára a nemi megkülönböztetéssel kapcsolatos ügyekben

A nemzeti jog értelmezése az uniós jog fényében

A nemzeti jog alkalmazásának mellőzése

Előzetes kérdés v egyedi alkotmányossági normakontroll kezdeményezése a szankciókkal kapcsolatban

Köszönöm a figyelmet!

- További inspirációt itt talál úttörő ítéletekből:
 - 27.P.20.939/2020/44. sz. ítélet (2021. október 4.), ERRC kontra Emberi Erőforrások Minisztériuma, [083-HU-ND-2021-1 elsőfokú ítélet román gyermekek eltávolítása \(equalitylaw.eu\)](#).
 - SOS Racisme és FGBT kontra Adecco, kártérítés közérdekű keresetben, [FLASH REPORT \(equalitylaw.eu\)](#)
 - 12 felperes (súlyosan fogyatékos gyermekeket otthon gondozó anyák) kontra Emberi Erőforrások Minisztériuma, [Megnyertük az otthongondozó anyák és gyermekeik perét az állam ellen | TASZ](#) 5 millió forint személyenként + a felperesek elhelyezésének elrendelése.

2022. 08. 26.

